

Limbajul carceral din cântecele rap românești

Anda RĂDULESCU

Universitatea din Craiova (România)

Facultatea de Litere, Departamentul de Limbi romanice și clasice

CeCArg (Centrul de cercetări argotologice)

andaradul@gmail.com

REZUMAT

Argoul carceral, atât de des folosit de cei care ispășesc pedepse privative de libertate, bazat pe un lexic în care sensurile metaforice, figurate constituie mecanismul principal de „încifrare”, furnizează materia primă a raperilor români. Cunoscători ai mediului închis, ierarhizat, violent al închisorilor, unde comunicarea trebuie să aibă un caracter secret, ei folosesc în cântecele lor o serie întreagă de termeni argotici, care deja au pătruns în limba comună, scopul fiind ca mesajul lor să fie ușor de decodat de către masa vorbitorilor. Cercetarea noastră se axează pe specificul acestor creații muzicale, pe felul în care sunt redată lingvistic realitățile carcerale, cu accent pe sinonimia bogată și pe caracterul inovator al acestui limbaj efemer.

CUVINTE-CHEIE: *limbaj carceral, rap românesc, metaforă, caracter novator, sinonimie, construcții verbale*

ABSTRACT: The prison language of the Romanian rap songs

Prison jargon, so often used by those who served prison sentences, based on a lexicon where metaphorical, figurative language represent the main mechanism of "encryption," provides the raw material for Romanian rappers. Accustomed to the closed, hierarchical and violent environment of prisons, where communication must have a secret character, they use numerous slang terms in their songs, having already entered the common language, their purpose being to facilitate the understanding of the message. Our research focuses on the specificity of their musical creations, the way in which prison realities are rendered linguistically, with an emphasis on the rich synonymy and innovative nature of this ephemeral language.

KEYWORDS: *prison language, Romanian rap, metaphor, novelty, synonymy, verbal phrases*

RÉSUMÉ : Le langage carcéral des chansons de rap roumain

L'argot carcéral, si souvent utilisé par ceux qui exécutent des peines privatives de liberté, basé sur un lexique où les sens métaphoriques, imagés constituent le mécanisme principal de "cryptage", fournit la matière première des rappeurs roumains. Bons connaisseurs de l'environnement fermé, hiérarchique et violent des prisons, où la communication doit avoir un caractère secret, ils utilisent dans leurs chansons toute une série de termes argotiques, déjà entrés dans la langue commune, leur but étant de faciliter la compréhension du message. Notre recherche porte sur la spécificité de leurs créations musicales, sur la manière dont les réalités carcérales sont rendues sur le plan linguistique, en mettant l'accent sur la riche synonymie et le caractère novateur de ce langage éphémère.

MOTS-CLÉS : *langage carcéral, rap roumain, métaphore, caractère novateur, synonymie, constructions verbales*

1. Argument

Gen muzical apărut în țara noastră după 1990, rapul românesc se remarcă printr-un stil original față de hip-hopul și rapul din străinătate, din care se inspiră, fără însă a le copia. Versurile, de o spontaneitate surprinzătoare, aduc un suflu nou, o viziune cuprinzătoare asupra vieții de cartier, unde sărăcia, prostituția, delincvența, consumul de droguri și crima reflectă un mod de viață diferit de cel al cartierelor selecte, unde astfel de probleme sociale par a nu exista. Privit cu mult scepticism și criticat de către „lumea bună”, acest gen care a „*inspirat o generație întreagă prin vorbele mele de stradă*” (Șișu și Puya, *Mai vrei*) s-a impus repede într-o societate în tranziție, unde marginalii sunt din ce în ce mai numeroși, iar lipsa lor de resurse materiale, de cultură, precum și schimbarea de mentalitate și de scară de valori, în care doar banul oferă stabilitate și putere, determină o modificare profundă în concepția tinerilor despre viață, așa cum reiese din versurile lui Șișu și Puya:

Oamenii de cultură din România
Blamează pe cei ce reprezintă periferia
Se simt amenințați dar sunt deconectați
Școala multă creează neadaptați
Textele de stradă-s subcultura, ok
Care e alternativa, oare, Andreea Andrei?

(*Mai vrei*)

În acest context își fac apariția trupe cu nume extrem de sugestive, precum *BUG Mafia*, *La Familia*, *Paraziții*, *Delikt*, *Verdikt*, *Codu' Penal*, *Ghetto Dacii*, ai căror soliști, extrem de în vogă la sfârșitul secolului XX, au ajuns ei înșiși să facă pușcărie (Puya, Șișu, Dana Marijuana) pentru deținere și consum de droguri. Experiența lor de deținuți este transpusă în versuri care impresionează prin felul în care sunt prezentate realitățile specifice închisorii, acest mediu aparte, izolat, extrem de ierarhizat, în care lucrul cel mai important este să te faci respectat pentru a putea supraviețui și mai ales să reușești să comunici cu „tovarăși” fără a fi înțeles de „gabori”. Limbajul criptic la care fac apel pușcăriașii, considerat de oficialități ca fiind unul artificial, forțat, împetriștat este bazat pe coduri cunoscute doar de ei; de aceea el este, prin definiție, fluid, efemer și volatil, bazat pe imagini sugestive, pe expresii pipărate, care exploatează din plin figuri de stil (metafora, sinonimia, extensia și deturnarea de sens) sau procedee lexicale (derivare, împrumut). Pentru ca mesajul din cântecele lor să fie ușor de receptat, rapperii români nu folosesc însă codurile cunoscute doar de deținuți. Ei apelează la cuvinte și la sintagme care inițial au constituit elemente de argou¹, dar care sunt deja intrate în vocabularul comun, nivelul de limbă al melodiilor fiind informal sau chiar suburban, prin folosirea unor expresii vulgare sau înjurături.

Scopul nostru este de a pune în evidență specificitatea acestui limbaj, creațiile lexicale mai des întâlnite în versurile rapperilor noștri, precum și modul de a se raporta, prin diverse denumiri, atât la cei care populează închisorile, cât și la gardieni. Corpusul folosit este format din 26 de cântece ale formațiilor *BUG Mafia* (*Două dube*, *Drumu' spre pârnaie*, *Garda*, *La furat*, *Delicvent la 15 ani*, *Copiii focului*, *Fără sentimente*), *La Familia* (*Poliția e miliție*, *Vorbe*, *Tupeu de borfaș*, *Consecințe*, *Probleme de familie*, *Viața bună*, *Pești mici*, *N-am voie să uit*, *Noapți albe*), *Șișu și Puya* (*Foame de bani*, *Mai vrei*, *Pune-i la pământ*, *Atmosferă de scandal*, *Mișcă-te*, *Aici e România*, *Tot La Familia*), *Paraziții* (*Poliția trece*), *Verdikt* (*Vine poliția*), precum și ale lui *Rudărel* (*Mascații și cu garda*).

2. Argoul românesc, între continuitate și inovare

Pornind de la afirmația lui Bruno Ștefan² (2015) că „argoul poate fi definit ca limbajul grupurilor marginale ale societății sau ca o formă de protest lingvistic în fața autorităților totalitare” și că „argoul de penitenciar trebuie analizat în strânsă legătură cu evoluția argoului societății libere, din care se inspiră și pe care îl dezvoltă” încercăm să scoatem în evidență sinonimia bogată a termenilor care

¹ „Argoul este un ansamblu deschis de termeni și construcții frazeologice marcate expresiv, dezvoltând sensuri noi, neobișnuite, de cele mai multe ori de neînțeles pentru vorbitorii exteriori cercului sociolingvistic restrâns în care se întrebuintează” (IRIMIA 1995: 22).

² URL: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2845170>.

denumesc realitățile carcerale, determinată de necesitatea înlocuirii denumirilor intrate în limba comună cu altele noi, care să păstreze caracterul criptic bazat, de multe ori, pe valori metaforice sau figurate. Relația reciprocă dintre argou și limba comună, schimburile permanente care au loc între cele două domenii dovedesc dinamismul și creativitatea limbii. Regăsim ideea îmbogățirii permanente a limbii prin asimilarea de termeni proveniți din diferite tipuri de argou la Rodica ZAFIU, care preia teza lui Albert DAUZAT (1928) referitoare la reînnoirea limbii prin introducerea de expresii argotice.

Doar schimbându-se, principalul tip de argou – limbajul grupurilor marginale, în primul rând al hoților – își poate împlini scopul practic de păstrare a secretului, violat de indiscreții, de cercetări polițienești sau de studii lingvistice. [...] În măsura în care cuvinte și expresii argotice pătrund în limbajul familiar, și de aici în limba comună, 'uzura' lor e compensată prin apariția unor noi forme.

(ZAFIU 2001: 195)

Tot Rodica ZAFIU remarcă faptul că argoul cuprinde un număr de elemente stabile, care „asigură continuitatea unui limbaj special: din păcate, circulația aproape exclusiv orală a argoului face ca probarea acestei continuități să fie foarte dificilă” (*id.*), mai ales în cazul limbii române, unde studiile de material argotic sunt relativ puține, înregistrările fiind făcute pe grupuri mici de vorbitori, de aceea formele reținute prezintă o circulație limitată, pasageră, accidentală. Iar raportarea la primele studii efectuate de N. T. ORĂȘANU (1860, 1861) și de George BARONZI (1862), care prezintă doar scurte liste de termeni folosiți în special de hoți (*cărăitori* sau *cârăitori*) nu permit generalizări asupra argoului folosit la sfârșitul secolului al XIX-lea. Totuși, o serie de cuvinte care apar în listele celor doi, multe având origine țigănească, s-au păstrat și azi (*gagiu, gagică, lovele, mardeală, a pili, a vrăji, nasol*), fapt ce pledează pentru o anumită continuitate și stabilitate a argoului românesc. Ele au pătruns în limba familiară și nu mai sunt percepute de locutori drept elemente de argou. Continuitatea este dată și de reparația unor termeni care, la o primă vedere, ar părea să fie învechiți, pentru că au circulat în perioada interbelică, după care au căzut în desuetudine, pentru ca la sfârșitul secolului să reapară în limbajul unor jurnaliști care au descris felul în care hoțul de buzunare sustrage diferite obiecte. În acest sens Rodica ZAFIU (2001: 197) menționează un reportaj din *Flacăra* 22, 1993, 5, în cadrul căruia sunt pomenite, alături de termeni argotici mai noi, cuvintele *coajă* ('portofel') și *icsive* ('acte') folosite prin anii 1936 „pe care nu le cuprinsese decât glosarul Cota 1936. Cuvintele în cauză puteau fi la fel de bine rostiri izolate și accidentale, ba chiar invenții ale autorului de glosar” (*id.*). Interesul pentru argoul marginalilor s-a manifestat cu precădere după

căderea comunismului, odată cu apariția dicționarelor de argou românesc, Laurențiu BĂLĂ (2009: 16-17) indicând în acest sens dicționarele monolingve ale lui Traian TANDIN 1993, 2009, Nina CROITORU BOBÂRNICHE 1996, 2003, George VOLCEANOV & Ana VOLCEANOV 1998, Dan DUMITRESCU 2000, George VOLCEANOV 2006, Viorel Horea ȚÂNȚAȘ 2007, pe cele bilingve ale lui Ștefan NIMARĂ 1993, George VOLCEANOV & Ana-Dolores DOCA 1995, Ștefan BALABAN 1996, Constantin FROSIN 1996, Ioan LĂZĂRESCU 1997, Victor POP & Rafael Esteban SOLÁ 1997, Dan DUMITRESCU 1998, Nicolae LUCA 1999, Aura DVORACEK 1999, Ioan MATEI 2011, George VOLCEANOV 2011, *** *Wazzup* 2013, George VOLCEANOV *et al.* 2015, Inga DRUȚĂ & Sabin BURUIANĂ 2017). Se cuvine să amintim și de studiile efectuate de George ASTALOȘ 1997, Rodica ZAFIU 2001, Adriana STOICHIȚOIU-ICHIM 2001, Miorița BACIU GOT 2006, Ioan MILICĂ 2009, Rodica ZAFIU 2010. Datorită lor se poate remarca atât conservarea unor termeni ai argoului interlop în perioada comunistă, în ciuda efortului cenzurii de a nega și de a ascunde acest mod inedit de comunicare folosit de anumite grupuri neînregimentate în limba de lemn a sistemului, cât și pătrunderea elementelor de argou în vorbirea informală, colocvială, presa jucând un rol important în difuzarea lor. Periodicele *Academia Cațavencu*, *România Mare*, *Evenimentul zilei*, *Plai cu boi* au furnizat cititorilor numeroase exemple de cuvinte și expresii argotice preluate din secolul trecut, sau create ad-hoc și intrate apoi în limba familiară (*aplaudac*, *aurolac*, *fomist*, *boschetar*, *fagotist*, *traseist*, *mertan*, *constipat*, *pițipoancă*, *parașută*, *centuristă*, *panaramă*, *baronii din PSD*, *a face podul*, *a face eveniment*, *a fi băgat la salată*, *a da în gât*, *a o pune de-o combinație*, *a fi deranjat la mansardă*, *a avea pitici pe creier*, *a-i face lipeala*, *meserie*, *mă halești!* etc.). Multe dintre aceste cuvinte și expresii pot fi corect decodate numai de cei care au cunoscut bine perioada istorică sau personajul la care se face referire. În acest sens, chiar și poreclele au constituit un mijloc de a-i particulariza ironic pe potențaii vremii, politicieni sau jurnaliști, și, deși nu constituie elemente tipice de argou, prin trimitere la persoană, supranumele evidențiază o complicitate între cei care îl folosesc, tocmai prin caracterul său ezoteric (de exemplu, țărănistul Ion Rațiu era supranumit și *Papion* – ortografiat și *Papillon*, ca în franceză – pentru că purta, în loc de cravată, un papion asortat la costum; Adrian Năstase era *Bombonel* – el pretindea că porecla i se trăgea de la lipsa de riduri, dar „cațavencii” susțineau că provenea de la vorbirea sa afectată și de la presupusa orientare sexuală; Adrian Severin era *Rostogol*, considerat a fi gras ca o minge, iar premierului Nicolae Văcăroiu i se spunea *Săniuță*, după o marcă de vodcă care zice-se că i-ar fi plăcut; Victor Ponta era *Copiuță*, pentru că ar fi obținut titlul de doctor în drept în urma unui plagiat; Ion Cristoiu era supranumit *ardei umplut*, din cauza aspectului păstos și a grăsimii corporale, iar Corneliu Vadim Tudor a devenit pentru confrății săi *VC Tudor*, inițialele prenumelui său

făcând trimitere la WC, din cauza limbajului extrem de licențios și de sulfuros folosit de jurnalist). Rol important în transmiterea și vulgarizarea argoului l-a avut literatura, scriitori precum Eugen Barbu, Radu Paraschivescu, George Astaloș reușind, prin operele lor, să faciliteze pătrunderea termenilor de argou în limba curentă și să-i dea un colorit expresiv particular³. Spre deosebire de ei, rapperii s-au folosit de argou mai degrabă ca o formă de diferențiere, uneori chiar de protest împotriva unor tipare consacrate.

3. Argoul din rapul românesc

În general, limbajul folosit de rapperii români nu este foarte încifrat, intenția lor fiind de a se face înțeleși de cei care le ascultă melodiile. Expresiile și cuvintele sunt mai degrabă familiare și populare, provenite din argou, dar care, pătrunzând în limbajul informal, nu mai sunt percepute drept creații argotice. Dintre ele, cele mai interesante sunt substantivele care denumesc indivizi (*bagabonți, tovarăși, gabori*), acțiuni (*a dili, a sifona, a vărsa*), droguri (*alba, iarbă*) sau bani (*parai, lovele*). De asemenea, locuțiunile și expresiile verbale (*a o lua pe ulei, a da jet*) folosite au un caracter metaforic evident, fapt ce le conferă o valoare expresivă deosebită, de aceea ele sunt utilizate de locutori și în limba comună (*a se trotila, a se matoli, a o îmbulina*). Chiar și expresiile tari, precum înjurăturile și cuvintele obscene, sporesc caracterul de oralitate familiară și plasticitatea exprimării, menită să trezească empatia cu deținuții și disprețul față de autoritatea polițiștilor împinsă până la brutalitate.

De cele mai multe ori „*limbajul camuflează, mistifică sau schimbă realitatea în funcție de interesul utilizatorilor și de poziția lor socială*” (Bruno ȘTEFAN 2015). În acest sens, cântecele rapperilor se remarcă prin încărcătura simbolică a cuvintelor, care devin un mod de reflectare a sentimentelor și trăirilor atât ale individului aflat într-o situație limită (în cazul nostru, deținutul), cât și raportarea la cei din jur (tovarășii de detenție, gardienii, oamenii legii, victimele infractorilor). Ele se grupează în câmpuri semantice bogate, care cuprind termeni mai vechi sau mai recentți, cu forme mai mult sau mai puțin corecte, valoarea axiologică pozitivă sau, dimpotrivă, negativă, fiind menită să ilustreze legăturile afective, amicale sau conflictuale dintre indivizi. Astfel, analiza noastră se concentrează pe câmpurile semantice referitoare la pușcărie, deținuți, gardieni și bani, în încercarea de a scoate în evidență felul în care cântecele rapperilor români prezintă realitățile specifice închisorii.

³ Ion Buzași, în *Prefața la Dicționarul de pușcărie* al lui Horea Viorel ȚANȚAȘ (2007) afirma chiar faptul că „*Dacă dicționarele de argou sunt relativ tardive în înregistrarea lingvistică a acestui limbaj specializat (termenul de sublimbaj, folosit uneori mi se pare excesiv și nemotivat de peiorativ) argoul a pătruns în literatură, în poezie, în proză și dramaturgie pentru valoarea lui expresivă.*”

3.1. Termeni pentru 'închisoare'

Spațiu închis, concentraționar, în care deținuții sunt obligați să trăiască în condiții de cele mai multe ori precare, pușcăria este locul în care ei își ispășesc pedepsele, mai lungi sau mai scurte, în funcție de gravitatea faptelor comise. Monotonia, rutina zilnică, plictiseala, mizeria din celule devin greu de suportat între cei patru pereți, acolo unde „*gândul te omoară, încet apar amintiri / Te gândești să încerci să nu uiți să respiri*” (BUG Mafia, *Două dube*). Timpul se scurge lent, având alte valențe decât cel din viața oamenilor liberi, în așteptarea vizitei celor apropiați, a unui pachet de acasă, a orelor de plimbare prin curtea închisorii, a discuțiilor cu cei aflați în aceeași situație, așa încât nu e de mirare că treptat se transformă în „*roboți fără sentimente reale*” (La Familia, *Consecințe*). Norocoșii au însă parte de condiții mai bune de carceră și de un regim mai blând, unde

Dușurile merg și ele, mâncare bună
Și dacă ești băiat bun, o vizită pe lună.

(BUG Mafia, *Două dube*)

Bine păzită, închisoarea pare a fi o cetate inexpugnabilă, unde cei care pătrund în ea nu au nicio șansă de a scăpa până nu sunt eliberați. Din nefericire însă, mulți recidivează și se întorc în acest loc al damnaților, obișnuți fiind cu captivitatea și cu regulile vieții de pușcăriaș.

De pârnaie nu mi-e frică căci de-acolo am venit
Acum îți e în gât și crezi că sunt țicnit.

(BUG Mafia, *Fără sentimente*)

Ai fost acolo, ai ieșit, ai intrat din nou!
Tot ce faci de-acum încolo, nu contează deloc
Și dacă pleci, te-ntorci și s-ar putea să fie: vreo 20, 30, 40. Cine știe?
O poartă mare de tablă
Deasupra sârma ghimpată
Credeai c-ai scăpat de ea
Că n-o s-o mai vezi vreodată...

(BUG Mafia, *Drumu' spre pârnaie*)

Cele mai frecvente denumiri folosite de raperi pentru a desemna închisoarea sunt: *pârnaie*, *bulău*, *la răcoare*, *bahaos*. Interesant este că niciunul nu folosește termenul de *mititica*, relativ curent în limbajul carceral, care are o conotație afectivă mai pregnantă decât celelalte, tocmai din faptul că, din punct de vedere lingvistic, este un diminutiv. Cuvânt des folosit *pârnaia* este un

regionalism întâlnit în Muntenia și în Moldova de Sud, ce desemnează o oală mare de pământ, lărgită în partea de sus, folosită în gospodăria țărănească pentru gătit sau pentru păstrat alimente (cf. DEX online). Prin extensie de sens, cu vădită intenție ironică, termenul a intrat în argou tocmai pentru semele sale care indică un interior strâmt, întunecos, exact ca acela al pușcăriei. *Bulăul*⁴ însă este deja o creație argotică, care trimite atât la închisoarea propriu-zisă, cât și la izolatorul de pedeapsă. Pușcăriașii mai folosesc și alți termeni pentru izolator, ca de exemplu *bulgăr*, *camera de gândire*, *la munte*, *stațiune de la munte*, pe care nu i-am regăsit în corpus. Sintagma *la răcoare* folosită de La Familia în *Consecințe* („*La răcoare, o să te rogi pentru un pic de soare*”) face referire la o realitate a închisorii, și anume că prin ferestrele înguste, zăbrelete, razele soarelui pătrund cu greu; mai mult, dacă deținutul este supus unui regim de încarcerare solitară, celula sa este și mai mică și mai întunecoasă și cu atât mai frig⁵ în ea. Foarte rar apare termenul *bahaos*, întâlnit doar în cântecul *Vorbe* al formației La Familia. În dicționarul lui Viorel Horea ȚANȚAȘ îl regăsim ortografiat *bahaos*, cu sensul de ‘gălăgie mare’, în DEX⁶ el figurând și cu alte sensuri, cu mențiunea că termenul provine din Dobrogea: 1. iureș, haos total; 2. petrecere, chef, festivitate de mare anvergură; 3. viață aiurită, zbuciumată, agitată; 4. balamuc, ospiciu (cuvânt folosit în cartierele brăilene); 5. găoază, gaura curului; 6. mizerie, sărăcie, stare de neliniște, nebunie. Totuși, din context rezultă că el are alt înțeles, și anume de *pușcărie*:

Apare gabor după gabor în fiecare seară
 Care ei în prostia lor (pe loc repaus)
 Așteaptă doar o vorbă să te ducă la Bahaos.

Considerăm că acest sens ar putea fi pus în legătură cu sintagma germană *Staatliches Bauhaus*, adică „Școala de stat pentru arhitectură”, un curent arhitectural extrem de cunoscut pentru unitatea și puternica sa individualizare artistică, scopul lui fiind să creeze spații ambientale funcționale, ieftine și practice. În plus, închisoarea, care în argou mai este denumită și *facultate* sau *academie*,⁷ cu referire la cunoștințele pe care le capătă deținuții în timpul

⁴ *Strada, cartierul, tovarășii de la bulău / Sunt subiect tabu, dă bine în show* (Șișu și Puya, *Tot la Familia*).

⁵ Răzvan Prițulescu și Dan Mazilu în articolul „O zi la pușcărie”, publicat în *Academia Cațavencu*, nr. 12 (18-24 martie 2013) scriau: „*Apoi, odată intrat, pricepi de ce-i zice pușcăriei „la răcoare” – e al naibii de frig. Partea nasoală e că înăuntru e foarte frig când e frig afară și exagerat de cald când e cald afară.*”

⁶ URL: <<http://www.dexonline.news20.ro/cuvant/bahaos.html>>.

⁷ Mulțumim lui Laurențiu Bălă pentru a ne fi semnalat și această denumire a închisorii.

recluziunii, perfecționdu-se ca mod de operare în cadrul spargerilor și al înșelătoriilor, este în același timp un spațiu restrâns și economic în care sunt înghesuți delincvenții, acest împrumut este un neologism suficient de criptic pentru a putea fi folosit ca element de argou al pușcăriașilor.

3.2. Termeni pentru 'pușcăriași'

Între ei, deținuții folosesc curent termenul de *tovarăș* (ex. „*tovarășii de la bu-lău*” din *Tot la Familia* de Șișu și Puya; „*Tovarășii care nu trag⁸ sunt acuma de-parte*”, *La Familia, Nopti albe*; „*Un tovarăș îți propune o combinație mai mare*”, *BUG Mafia, Drumu' spre pârnaie*). Dacă în epoca comunistă termenul era un sinonim al cuvântului *camarad*, fără vreo conotație negativă⁹, în perioada post-comunistă el a căpătat, în cadrul societății civile, o puternică încărcătură peiorativă, de persoană nostalgică după comunism, de criptocomunist, de aceea președintelui Ion Iliescu mulți au continuat să i se adreseze cu apelativul *tovarășe președinte*, pentru că în mentalul românilor el a fost mereu asociat cu fostul regim, în care a ocupat diferite funcții politice. Pentru pușcăriași însă, cuvântul nu prezintă sensuri negative, el devine polisemic, putând să fie decodat ca sinonim pentru *prieten* cu care împarte pachetul primit de acasă, *protejat* al deținutului sau *complice* al său. Relațiile stabilite în închisoare devin la fel de puternice ca acelea de sânge, între deținuți stabilindu-se o prietenie strânsă, o adevărată frație, așa încât termenii *frate* sau *vere* nu surprind pe nimeni, ei fiind des folosiți și în limba familiară și/sau populară:

Fratele vrea să mai vadă o dată cerul
Fără să mai vadă fierul
Vrea doar o șansă
La viață, la masă, acasă...

(*La Familia, Vorbe*)

Ca să pară băieți buni să mă învețe, vere
Dar rămâne-a lor să strângă bani și putere

(*La Familia, Probleme de familie*)

Apelativul *frățioare*, diminutiv cu evidente valențe afective, apare atât în contexte în care raperii îndeamnă la prudență și la evitarea unor situații neplăcute („*Frățioare, cu seringă las-o mai moale*”, *La Familia, Nopti albe*), rolul său

⁸ Este vorba despre cei care prizează heroină și care fac pușcărie când sunt prinși.

⁹ Cuvântul trimite la raporturile care se stabilesc între persoane care au o viață/o activitate comună, duc o luptă comună împărțind aceleași idealuri sau la persoanele care sunt asociate într-o afacere.

fiind de a stabili o relație de familiaritate binevoitoare, dar și în versuri care incită la violență și la răzbunare, efectul de contrast între brutalitatea exprimată de verbele conotate negativ și apelativ sporind încărcătura emoțională a cântecului:

Trage-i un fier în cap, ia-i la picioare, bagă cuțitu-n
 Ei, tranșează-i, bagă-i într-un sac, frățioare

(BUG Mafia, *Drumu' spre pârnaie*)

Spiritul de gașcă al deținuților este evidențiat prin utilizarea cuvântului *băieți*, indiferent de vârsta componentilor grupului, cuvântul fiind marcă a oralității, dar având și valoare afectivă:

Haideți, ziceți voi, măi băieți, ce ne facem
 Suntem la pușcărie, ce-o sa fie, ce-o să facem

(BUG Mafia, *Două dube*)

El poate apărea singur („*O să mă vezi întotdeauna lângă ei / Lângă băieții care știu să facă lei*”, BUG Mafia, *La furat*), sau în diferite colocații: „*băieți de cartier*” (Șișu și Puya, *Atmosferă de scandal*), „*băieții din cartel*” (*La Familia, Tupeu de borfaș*), „*băieți răi de București*”, „*băieți cumiști*” (*La Familia, Viața bună*). Într-un mediu extrem de ierarhizat cum este pușcăria, deținuții se diferențiază nu numai în funcție de situația materială, educație, funcții ocupate anterior în viața publică, cât mai ales după felul în care știu să se „descurce”, să-și facă relații chiar și în cadrul acesta închis, să câștige respectul atât al celorlați infractori, cât și al gardienilor. Întreaga viață a carcerii gravitează între cei doi poli – al șmecherilor și al fraierilor.

G-yeah, omoară-i pe toți
 Pe fraieri, pe șmecheri, pe oricine poți...
 Pune mâna pe pistol... Hai, trage-le-n cap
 Fă-o așa cum trebuie, cum toți șmecherii o fac.

(BUG Mafia, *Delicvent la 15 ani*)

Rodica ZAFIU (2001: 208) remarcă apartenența cuvântului *șmecher* la „*categoria argotismelor intrate în uzul familiar și tot mai puțin marcate stilistic*”. În închisoare, *șmecherii cu legitimație* sunt infractorii de temut, cei care au antecedente penale, iar afară, în libertate, cei care știu să scoată banii de pe urma celor cinstiți, plătitori de taxe la stat, cei care cer așa numita *taxă de șmecher*, o taxă de protecție percepută patronilor de magazine sau de localuri publice. Intrat în limba familiară, cuvântul trimite la o persoană isteată și întreprinzătoare, care se descurcă în orice situație. Cuvântul a dezvoltat două serii sinonimice,

în funcție de valoarea pozitivă sau negativă care i se atribuie. Astfel, ca adjectiv, *șmecher* poate însemna ‘abil’, ‘dibaci’, ‘întreprinzător’, ‘priceput’, ‘iscusit’, ‘istef’, ‘ingenios’, ‘descurcăreț’, dar și ‘hoț’, ‘șarlatan’, ‘borfaș’, ‘escroc’, ‘șmenar’, ‘bișnițar’, ‘tâlhar’, ‘delapidator’. În cântecele raperilor noștri predomină conotația negativă a cuvântului, pentru că pușcăria are doar zone negre sau gri, cei care au ajuns acolo au dovedit lipsă de respect pentru valori și s-au îndepărtat de normele morale instituite de societate. Tocmai de aceea, ca să reziste fizic și psihic la condițiile de reclusiune și de lipsă totală de intimitate, deținutul trebuie să fie mai mult decât *șmecher*, e necesar să fie *smardoi* (= bătăuș), temut de ceilalți, pentru că

De câte ori e un scandal, un gabor tu nu vezi
Ne e târșe, însă în circă sunt smardoi.

(La Familia, *Poliția e miliție*)

În temniță, prima regulă este să nu vorbești și mai ales să nu pârâști, indiferent de ceea ce ți se întâmplă sau se petrece în jur, *omertà* funcționând aici ca în orice organizație de tip mafiot. Este absolut iluzoriu ca pușcărișul să-și imagineze că dacă îi „dă în gât” pe ceilalți își reduce condamnarea, „tovarășii” au grijă să-i aplice pedepse dintre cele mai grele și de aceea e bine să fie în tabăra celor care inspiră teamă:

Toți fraierii cred că cineva e acolo să-i asculte
Sunt ani de când sunt în jocul bagabonților
Și asta nu e sigur, joc fraierilor.

(La Familia, *Tupeu de borfaș*)

În lumea dură a pușcăriei, care funcționează după legi proprii, deținutul este considerat un ratat și puțin mai lipsește să nu fie transformat în servitorul celorlalți, uneori chiar tratat drept sclav sexual, *poponar*, *bulan-giu*¹⁰.

Ți-e frică de pârnaie, dar nu poți să-i mai suportți
Te cred doar un ratat, cred că nu poți să supraviețuiești

(BUG Mafia, *Delicent la 15 ani*)

O să-i spui la nevastă că acum ești *poponar*
O sa-i spui lu’ mă-ta că te-au băgat în spital.

(BUG Mafia, *Drumu’ spre pârnaie*)

¹⁰ Cuvântul are două sensuri: 1. boxangiu, homosexual; 2. deținut fără cuvânt (cf. ȚANȚAȘ 2007).

Între deținuți există diferențieri care nu țin doar de gravitatea faptelor comise și de pedepse, ci mai ales de statut. De exemplu, în corpus apar frecvent hoți de diverse tepe – *găinari, escroci, pungăși, borfași*¹¹ –, în opoziție cu *rechinii* și *barosanii* care „*beau coniac, fumează havane*” (La Familia, *Nopti albe*), aluzie evidentă la foștii politicieni și la oamenii de afaceri închiși pentru fraudă, evaziune fiscală, spălare de bani etc. Raperii demască tratamentul preferențial al acestora nu numai în cadrul închisorii, dar chiar și în cadrul administrării probelor și al judecării proceselor.

Escrocherii sunt anchetate atent, știi!
 În timp ce alții fac ani pentru găinării
 Probe apar, probe dispar
 Depinde de cât cashcaval are tatii în buzunar!

(Șișu și Puya, *Pune-i la pământ*)

Pungăși, borfași, voi fraieri din cartier, nu vedeți că e degeaba
 Cât dracu' mai vreți să zbier?

(La Familia, *Nopti albe*)

Delincvenții de drept comun, tratați, de cele mai multe ori drept *găinari*, sunt numiți și *bagabonți* (niciodată cuvântul nu apare ortografiat corect, *vagabonzi*), pentru că de obicei sunt oameni fără domiciliu fix, pribegi, hoinari care bat străzile orașului în căutare de hrană, băutură sau țigări. Sensul cuvântului s-a extins, el desemnând și 'om de nimic', 'haimana', 'golan' (cf. Dex online). În argou, sinonimele *bagabei* și *ulițar* fac referire la viața nomadă a acestei categorii de indivizi, pe când restul sinonimelor, foarte sugestive și de o ironie amară: *boschetar, chiștocar, fomist, ecologist, tomberonist* fac trimitere la locul unde își găsesc adăpost pentru noapte (în parcuri, pe bănci, lângă boschete), la modul în care se hrănesc (caută în tomberoane, mănâncă mai ales resturi de fructe și de legume, de aceea sunt *ecologiști*, nu se satură niciodată, sunt veșnic flămânzi, *fomiști*) și strâng chiștoace de pe jos (*chiștocari*) ca să poată să-și satisfacă propriul viciu.

3.3. Termeni pentru 'reprezentanții legii'

Făcând parte din „tabăra” adversă, polițiștii și gardienii sunt priviți cu foarte multă neîncredere și ostilitate de către deținuți. Există o listă întreagă de denumiri care le-au fost atribuite, de-a lungul timpului, în mediile carcerale: *acolist, acvilar, agib, avan, balaban, balaur, berbec, beșliu, boacter, cabă, caraliu,*

¹¹ Sunt un borfaș, G-yeah, doar un borfaș / Umblu ca un borfaș, da, vorbesc ca un borfaș /
 Țsta-i stilul meu, borfaș fără sentimente (BUG Mafia, *Fără sentimente*).

caschetar, cavas, cerber, cloncan, colțan, copoi, coroi, croncan, curcan, erete, ficat de pasăre, gabor, gabor plat, Garcea, gardist, geanabet, geanabez, gonitor, grangur, harcumar, hingher, huidumă, ienicer, inamic, invadator, îngerăș, legist, lingăbar, mamuc, manușu, mascat, nănaș, oagăr, ochist, omuleț, omul negru, organ, pirat, pisar, polent, polițai, polițmaistru, presar, priponar, rechin, scatiu, scutier, sectorist, spurcat, sticlete, șacal, șafăr, șingaliu, șingalo, șoricar, tangaliu, trocar, țager, țifler, umplutură, urât, vardist (cf. Dex online), dar, dintre toate, raperii nu folosesc decât două – anume *gabor* și *sticlete*, ambele foarte cunoscute și relativ vechi. Aceste cuvinte fac parte din sfere semantice diferite, deși amândouă denumesc ființe – primul trimite la ființe umane, *gabor* fiind un termen utilizat nu doar pentru ‘polițist’ sau ‘subofițer de penitenciar’, ci și pentru ‘țiganul ungur’. *Sticletele* este o pasăre din familia Fringillidae, sedentar, de talie mică, cu cioc scurt și gros. Pușcăriașii i-au denumit în acest fel pe gardieni în primul rând pentru că pe la 1832 uniforma dorobanților era la fel de colorată ca penajul sticleților și pentru că prototipul paznicului de pușcărie este bărbatul scund, gras și burtos. Raperii le fac un portret caricatural, prezentându-i ca pe niște inși fricoși („*Raid mafiot, varianta 03 / Episodu-n care gaborii s-au pi*at pe ei*”, BUG Mafia, Garda), proști – exprimarea este eufemistică, uneori chiar litotică („*gaborii n-au mintea ‘tun’*”, La Familia, Poliția e miliție); „*A pus sirena, m-a speriat, m-a tras pe dreapta / Și-a coborât un polițist urât, inteligent ca noaptea*”, Paraziții, Poliția trece), afaceriști, coruptibili („*Gaborii sunt gata cu un pulan să te salte / Ai banu’ pregătit? [Uzzy: Nu, am armele-ncărcate]*”, (id.)), care comit aceleași delictе ca și cei pe care îi închid („*Gaborii drogați, băgați până-n gât / În zilele noastre nu doar sunt corupți, sunt varză morți, să-i f*t*” (id.)). Aversiunea pușcăriașilor este cu atât mai mare cu cât sunt îndemnați ‘să toarne’ (să verse) ca să scape sau să li se reducă din pedepse:

Dar a venit și ziua când ai făcut-o iar
Gaborii te văd deja la penitenciar
Zic că dacă vrei să scapi tre’ să dai pe cineva

(BUG Mafia, *Drumu’ spre pârnaie*)

În egală măsură temuți și disprețuiți pentru obiceiul de a lua șpagă („*Iar ați venit la noi, pomanagii cu trese*”, BUG Mafia, Garda), gardienii sunt minimizați („*Gândește-te c-ar trage ei, lasă mila la o parte, gaborii sunt de doi lei*”, BUG Mafia, Delincent la 15 ani; „*Până mor spun: Gaborii sunt de căcat!*”, La Familia, Poliția e miliție), înjurați și umiliți („*Au încercat să mă prindă, dar nu au putut / M-au dat în urmărire, vor să știe unde sunt / Eu le-o dau prin gură pentru că știu să m-ascund*”, BUG Mafia, Copiii focului). Părerea unanimă a pușcăriașilor este că nu există *gabori curați* și că dacă au făcut „*bine vreodată a fost pe bani*” (La Familia, *N-am voie să uit*), concluzia finală fiind că toți sunt niște jigodii (id.) și

că mai bine ar încerca să afle cauzele care îi împing pe semenii lor să comită delictе:

Dacă unii fac bebele nu-nseamnă că le-a plăcut
Mai bine vezi de ce dracu' le-au făcut
De ce fura, de ce înșela, de ce n-au școală
Nu te grăbi cu o urmărire generală.

(La Familia, *N-am voie să uit*)

În ciuda fărădelegilor comise, pușcăriașii se consideră superiori gaborilor, pentru că ei măcar își ispășesc faptele, umilința supremă pe care le-o rezervă gardienilor fiind de a-i alunga din zona care este rezervată doar deținuților și de a le adresa și o amenințare voalată:

Pas alergător, direcția vestiar
Aici e zona noastră și vă facem de rușine
Să știe toată lumea cine conduce pe cine.

(BUG Mafia, *Garda*)

Ai văzut, băiete, ce pășesc aici sticleții

(BUG MAFIA, *Copiii focului*)

3.4. Termeni pentru 'bani'

În închisoare, ca și în afara ei, banii sunt cei care fac diferența și care instituie bariere sociale greu de trecut. Cu cât dispui de mai mulți, cu atât îți dobândești un loc privilegiat în cadrul grupului din care faci parte, și asta pentru că în zilele noastre banul este cel care conferă valoare.

Banii fac pământul să se-nvârtă
Poate știi
Le zice bani, material, cașcaval sau hârtie, îi zic.

(BUG Mafia, *La furat*)

Toți aleargă după ei, după cum afirmă Șișu și Puya, pentru că este „foame de bani” și „foame de capital” (*Atmosferă de scandal*). În argou există o serie de termeni, provenind din arii semantice și cu etimologii diferite, ca de exemplu: *albi, albișori, bani grubă, biștar, blanc, boabe, bulșoi, cașcaval, coarjă, copeici, creițari, denghi, falset, fâș-fâș, galbeni, gloanțe, gozor, lapți, lămâi, lovele, lovinci, lovo, loz, mangări, manglâi, mangoți, marafeți, mardei, material, mălai, mănei, moloz, moni, ovăz, pagnos, parai, parale, parnusă, pincă, pitaci, pițule, pleavă, sarsana, scamă, taxă de prostie, teșcherea, trandafir, țechini, zarzavat* (cf. Webdex). Dintre ei, rapperii folosesc doar *material, hârtie, parai, lovele, mălai și cașcaval*

(ortografiat și *cașcaval* de Șișu și Puya, *Pune-i la pământ*). Dacă *lovelele* trimit la *lovo*, cuvânt care în limba țigănească înseamnă 'bani', *paraii*, cuvânt argotic pentru 'dolari', au înlocuit *verzișorii* / *pițule verzi* (după culoarea bancnotelor americane), termen utilizat în special de cei care făceau trafic de valută după Revoluție. *Paraii* par să trimită la cuvântul turcesc *para*, monedă mică de argint, care la plural face *parale*, schimbarea de gen a cuvântului în argou, cât și faptul că este defectiv de singular, sporește impresia de criptic, de clandestin.

Fraierilor, sunteți ca 100 de parai falși
Sunt băiețaș, am tupeu de borfaș

(La Familia, *Tupeu de borfaș*)

Atunci când n-ai lovele, știi bine, intri în belele,
Nici măcar gaborii nu te mai scot din ele.

(La Familia, *Pești mici*)

Cașcavalul, cu origine turcească, figurează și în expresii din limba familiară – *a intra în cașcaval*, *a se întinde la cașcaval* – sensul lor fiind legat de banii obținuți dintr-un post calduț, bine plătit, care nu necesită prea multă bătaie de cap și la care toți visează, chiar dacă au sau nu calitățile necesare. Extinderea umoristică de sens a cuvântului este bazată pe sensul lui propriu, care desemnează o brânză fină, în formă de turte sau de roți, care este scumpă pentru că se obține dintr-o cantitate mare de lapte. Extinderea de sens bazată tot pe cantitate se poate remarca și la cuvântul *mălai*, cu trimitere la multitudinea de particule ce formează alimentul.

Dacă nu erai gabor, ce făceai
Să-ți spun eu? Alergai să faci mălai.

(La Familia, *N-am voie să uit*)

4. Caracteristici morfolexicale și sintactico-semantice ale argoului carceral

4.1. Nivel morfolexical

Una din trăsăturile vocabularului limbii comune dar și a argoului este îmbogățirea prin împrumuturi din alte limbi sau prin revigorarea/reîntinerirea unor cuvinte mai vechi, prin extensie de sens sau pe bază de analogii. Astfel, după Revoluție, schimbările politice și strategice, deschiderea către Occident și către America, au făcut ca în limba română să pătrundă o serie de cuvinte englezești/americane, care nu puteau să fie ocolite sau ignorate de raperi, cu atât mai mult cu cât cei mai mulți dintre ei au ascultat mult hip-hopul

american până să ajungă să își creeze propriul stil muzical. Iată de ce regăsim în melodiile lor cuvinte împrumutate din engleză (*hit, top, flow, show, gangsta*), mult mai rar din franceză (*tabu, cartier, boutique*):

Bagabonții mă ajută să fac dintr-o piesă hit
 Tot ei îl fac pe Dan Popi fericit
 [...]

 Care industrie muzicală? Asta e boutique
 Toți vor să cîupească câte un pic
 Să ducă o viață bună, să fie în top
 Să aibă frigiderele plin, să nu mai stea la bloc.

(La Familia, *Viața bună*)

Strada, cartierul, tovarășii de bulău
 Sunt subiect tabu, dă bine în show
 Să fii băiat rău, gangsta' de studio
 Realitatea te lasă fără flow.

(Șișu și Puya, *Tot la Familia*)

De remarcat polisemia cuvântului *gangsta*, care trimite la două realități diferite: *gangsta rap*, o variantă a hip-hopului american, apărută pe Coasta de Vest a Statelor Unite, ai cărei reprezentanți mai cunoscuți românilor sunt Tupac, Snoop Dogg, Ice T, grupul N.W.A., și revista de benzi desenate japoneze, apărută în 2011, un polițier comic care relatează aventurile a doi asasini plătiți, cu personalități diferite, Nicolas Brown și Warwick Arcangelo.

Cântecele conțin și sintagme englezești, plasate, ca în majoritatea cazurilor, la final de vers, pentru realizarea rimei și pentru adecvarea la un cod lingvistic folosit de tânăra generație:

Numeri pe degete... raperii cu cașcaval
 Vrei să vezi dacă suntem true man.

(Șișu și Puya, *Aici e România*)

În dorința de a aclimatiza cuvintele englezești pe teren românesc, acestea sunt ortografiate fonetic și sunt folosite chiar și cu articol. Astfel, *gun* (= pistol) devine, în grafie românească, *gan*: „*Vino la mine, face ganu', nu-i nevoie de altceva*” (BUG Mafia, *Fără sentimente*), ascultătorul român fiind considerat cunoscător al limbii engleze și deci receptor avizat al cuvintelor și expresiilor folosite de raperi.

Cât privește creațiile lexicale, în cadrul corpusului am remarcat folosirea repetată a verbului *a japcări*, sinonim al expresiei familiare *a lua cu japca* cu sensul de ‘a deposeda de bunuri prin forță’, ‘a jefui’, neînregistrat de

dicționarul lui ȚÂNȚAȘ, care menționează însă agentul corespunzător verbului – *japcan* ('hoț', 'tâlhar').

N-ai învățat decât să japcărești, dar așa
N-ai ajunge cineva.

(BUG Mafia, *Delicvent la 15 ani*)

Mă plimbam aiurea, într-o seară, pe stradă
Când apare deodată un hoț, vrând să mă japcărească.

(BUG Mafia, *Copiii focului*)

De asemenea, de la adjectivul *nașpa* ('urât', 'rău', 'neplăcut', 'enervant'), cuvânt folosit în argoul tinerilor postdecembriști, ca sinonim al cuvântului *na-sol* (provenit din cuvintele țigănești *nasvalo* = 'bolnav' sau din *nasul* = 'rău', 'meschin'), apare, prin derivare, substantivul *nașpeturi*, pentru a desemna diferitele obiecte de podoabă purtate de cântăreții de hip-hop, uneori de un gust îndoielnic, supradimensionate și foarte sclipitoare.

Porți nașpeturi la gât, te crezi Eminem.

(Șișu și Puya, *Aici e România*)

Iar de la substantivul *bagabont*, s-a creat atât noțiunea de viață petrecută fără niciun scop, într-o totală nepăsare (*bagabonțea*), cât și adjectivul *bagabonțesc*, referitor la atitudinea de pierde-vară a vagabondului:

Nu mă judeca prea aspru, mamă,
N-o să fiu un model, însă nici o panaramă
Droguri și bagabonțeli până în zori
Nu sunt acasă dimineață când te scoli.

(La Familia, *Probleme de familie*)

Atitudinea mea e vagabonțea
Și comportarea mea pur românească, golănească

(Șișu și Puya, *Foame de bani*)

4.2. Nivel sintactico-semantic

Dacă argoul se caracterizează în special prin lexic, la nivel sintactic el prezintă „trăsăturile generale ale limbajelor predominant orale: o sintaxă populară simplă, cu discontinuități, elipse și redundanțe” (ZAFIU 2001: 230), unde cuvintele capătă sensuri noi, iar prepozițiile sunt folosite într-un mod inedit (ZAFIU citează în acest sens locuțiunile: *pe cinstite, pe bune, pe de-a moaca, la plezneală, la abureală, la toartă, la fix, la pont*). Ne limităm doar la analiza unor

construcțiilor verbale care se remarcă atât prin combinații sintactice particulare, cât și prin sensurile noi pe care le capătă, unele greu de decodat în lipsa unui context. În cadrul corpusul analizat am instituit următoarele categorii verbale: unitățile simple, formate doar din verb; locuțiunile verbale, care formează o singură unitate de sens, fiind ușor de înlocuit printr-un sinonim; expresiile fixe, îmbinări de cuvinte care exprimă o idee, având de obicei un caracter figurat, noncompozițional¹², fapt ce le conferă caracterul idiomatic.

a) unități simple, polisemice

Verbul *a dili*, provenit din țigănescul *da* (participiu *dilo*), cu sensul de ‘a fura’, ‘a șterpeli’, ‘a da o lovitură’ are, în limba familiară, sensul de ‘a înnebuni’, ‘a o lua razna’. De aici și folosirea adjectivului *diliu* cu sens de ‘aiurit’, ‘nebu’n’. În argou însă, verbul capătă și sensul de ‘a lovi’, ‘a bate’, dar și de ‘a omori’, ‘a lua viața cuiva’, așa cum rezultă din versurile cântecului *Delicvent la 15 ani*:

Hai încearcă, încarcă, hai și trage
O să fii chiar fericit pentru că știi că asta-ți place...
Gaborii o să te-ntrebe dacă l-ai dilit pe om...

(BUG Mafia)

Pentru a obține informații, poliția îi îndeamnă de multe ori pe pușcăriași să toarne („Șișu a aflat pe pielea lui / Că l-au turnat”, Pune-i la pământ), să dea pe cineva („Zic că dacă vrei să scapi, tre’ să dai pe cineva”, Drumu’ spre pârnaie), să cânte la dosar („Acum eu anchetez, cânt ce vreau la dosar”, N-am voie să uit). De altfel, dicționarele de argou ale lui Traian TANDIN (1993) și Nina CROITORU BOBĂRNICHE (1996) înregistrează o mulțime de termeni, cuvinte simple sau locuțiuni, folosite pentru ‘delațiune’, toate marcate semantic ca depreciative, justificate de mobilitatea argoului, de caracterul său oral și de extinderea sensului cuvintelor. Rodica ZAFIU (2001: 207) subliniază derivarea metaforică suferită de aceste verbe, denunțul fiind interpretat ca o „deșertare, golire de un lichid”. Multe dintre echivalentele argotice ale verbului *a turna* țin de procese fiziologice care implică evacuarea de substanțe din corp (*a vărsa*, *a vomita*, *a borî*, *a da jet*), sau de variații ale verbului, dar tot pe temă lichidă (*a da drumul la robinet*). În cazul verbului *a cânta*, delatorul este asimilat fie unui interpret, situat tot în sferă umană, dar conotat negativ, pentru că el este *cântăreț*, *cobzar*, *toboșar*, *râșnițar*, *trâmbițar*, fie în sferă animalieră, atunci când

¹² Sensul lor este global, nu este dat de însumarea sensului fiecărui element care formează construcția. De exemplu, expresia *a da o lovitură* nu înseamnă efectiv ‘a izbi’, ‘a pocni pe cineva’, ci înseamnă ‘a da o spargere’, ‘a intra prin efracție’, față de *a da lovitura* cu sens de ‘a se îmbogăți’, ‘a izbândi’.

latră, mârâie, guiță, ciripește, cloncăne sau cârâie. Cât privește verbul *a da* urmat de obiect direct animat, considerăm că este o formă abreviată a locuțiunii verbale *a da în gât pe cineva* cu sensul de ‘a denunța’ sau a expresiei *a da pe mâna (poliției, a unei autorități, a interlopilor etc.)*, extensia de sens mergând către figurat (‘a pune la dispoziția’, ‘a lăsa în voia’). De remarcat tendința limbajului argotic de a exploata polisemia și mai ales alunecările de sens. De exemplu, verbul *a hali*, cu origine țigănească (< *halo*), înseamnă, pe lângă ‘a mânca/ a înghiți cu lăcomie’, și ‘a șterpeli’, ‘a se lăsa păcălit’ sau ‘a arunca mingea cuiva’ (cf. Dex online). La aceste sensuri foarte diferite, Viorel Horea ȚÂNȚAȘ (2007) adaugă încă două – ‘a omori în bătaie’ și ‘a prinde, a captura’ –, folosite adesea în mediile concentraționiste. Raperii îl utilizează însă cu o accepție diferită și anume aceea de ‘a crede’, ‘a fi de acord’ sau, în argou, *a pune botul*:

Mas-Media halește tot,
Ne face jocu’
A patra putere-n stat
Pune mereu botu’!

(Șișu și Puya, *Pune-i la pământ*)

Tendința limbajului familiar și a argoului de a exploata mai ales sensurile figurate se poate constata și în cadrul verbelor *a sparge* și *a rupe*, des întâlnite în cadrul corpusului. În *Mișcă-te*, Șișu și Puya spun că „*Băieții sparg bani cu panaramele*” care „*Vor să rupă cluburile*”. Din semantismul verbului *a sparge* se păstrează sensul de distrugere¹³, de prefacere în mai multe bucăți, de risipire, de unde și *a sparge bani* cu sensul de ‘a cheltui peste măsură’, ‘a împrăști banii în stânga și în dreapta’. La verbul *a rupe*, sinonim parțial al lui *a sparge*, ideea de distrugere nu se mai păstrează în expresia *a rupe cluburile / ringul de dans*, ea implică un exces, fiind o formă hiperbolică, plastică, metaforică de a caracteriza o persoană care face furori pe ring sau în cluburi și care *se rupe în figuri*, atrăgând toate privirile.

b) locuțiuni verbale

Locuțiunile verbale care figurează în corpus nu sunt caracteristici doar ale argoului, ele existând și fiind destul de des folosite și în limba familiară, informală, tocmai pentru expresivitatea și forța lor de sugestie, pentru pitorescul și plasticitatea lor. Prezența pronomelui neutru *o*, „*specifică limbii române*

¹³ Sintagma *a sparge pușculița* pare să stea la baza extensiei de sens prin substituția conținut (*bani*) – container (*pușculița*) → *a sparge banii*.

în variantele ei populare, familiare și argotice” (ZAFIU 2001: 236), ajută la redescoperirea structurii de la care provine și la înțelegerea mecanismului de transfer sau de extensie de sens. Astfel, locuțiunea *a o da în bară* provine, cf. ZAFIU (2001: 236) din limbajul sportiv, pronumele neutru *o* substituind substantivul *mingea*. Sensul nou al locuțiunii (‘a comite o greșeală’, ‘a face o gafă’) ține de rezultatul trimiterii mingii în bară, respectiv de faptul că nu a fost marcat un gol, deci a fost comisă o greșeală de către sportiv. Acest sens îl regăsim la BUG Mafia, în *Drumu’ spre pârnaie* – „Nu vrei s-o dai în bară, însă ce să faci?” De altfel, și în cadrul construcțiilor simple pronumele neutru *o* referă la o anumită situație, ca de exemplu *a o beli* cu sensul de ‘a o încurca’, ‘a da de bucluc’, extensia metaforică de la verbul din limba populară *a beli* care înseamnă ‘a jupui, a scoate pielea de pe un animal’, trimite la o situație mai mult decât neplăcută pe care trebuie să o suporte cineva:

Dacă te îmbolnăvești, știi bine că o s-o belești,
Nimeni nu se uită la tine dacă nu plătești.

(La Familia, *Pești mici*)

Tot prin extensie metaforică s-a creat și locuțiunea *a i se pune pata* (BUG Mafia, *Fără sentimente*: „Iar dacă ți se pune pata să te dai la mine / Te prăjesc pe loc, doar ca să mă simt bine”) cu sens de ‘a avea o idee fixă’, ‘a se enerva’, ‘a face o criză de nervi’. Referirea la *pată* ne face să ne gândim la *pata oarbă*, zona lipsită de receptori optici, unde totul se confundă – prin extensie, totul este obscur, nu se percepe mișcarea, deci e fix), opusă *petei galbene* (*macula lutea*), unde se formează imaginea cea mai clară a unui obiect aflat în câmpul vizual. Paradigma verbului *a pune*, extrem de bogată, cuprinde și alte locuțiuni ca de exemplu *a pune botul*, cu sens diferit în cadrul sociolectelor în care apare folosit. În argoul adolescenților sensul acestei locuțiuni este de ‘a se păcăli’, ‘a se fraieri’; în cel al femeilor de stradă, ‘a practica sexul oral’ (*a pune botul la savarină*); în cel al automobiliștilor, ‘a tăia calea unei mașini’; alte sensuri ale locuțiunii mai apar și în limba populară, ‘a se bosumfla’ sau, așa cum am menționat deja în *Pune-i la pământ* de Șișu și Puya, ‘a crede’, ‘a fi de acord cu o afirmație’. La fel de bogată este și paradigma verbului *a trage*, cu o serie de locuțiuni folosite atât argou, cât și în limba informală, precum:

- *a trage cuiva țeapa* cu sensul de ‘a păcăli’, ‘a înșela’, ‘a țăpi’:

Târfele vor să-mi tragă țeapa

(La Familia, *Tupeu de borfaș*)

- *a trage de limbă* cu sensul de ‘a chestiona’, ‘a interoga’, ‘a descoase’, ‘a iscodi’:

Nici să nu te gândești la drepturile tale
Ele sunt doar teoretic în vigoare
Practic n-ai nici unul, te trag cum vor de limbă.

(La Familia, *N-am voie să uit*)

- *a trage pe nas* 'a priza, a se droga'. De remarcat faptul că locuțiunea are atât un sens propriu, când se referă la cineva care este răcit și are guturai, dar și unul figurat, trimițând la cel care prizează cocaina. Uneori determinantul verbului lipsește, fiind subînțeles, ca în versurile:

Am tras ceva, am băut ceva

(La Familia, *Probleme de familie*)

c) expresii

La fel de expresive ca și locuțiunile, expresiile idiomatice sunt folosite pentru valoarea lor sugestivă și pentru a crea o conivență între rapper și publicul căruia i se adresează. Unele au o evidentă valoare argotică, ca de exemplu *a o pune de-o combinație* cu sensul de 'a plănuși', 'a începe o afacere', 'a stabili o înțelegere', prezența pronumelui neutru și a prepoziției fiind argumente pentru caracterul popular al expresiei. Multe dintre ele sunt formate cu verbe suport (*a fi, a avea, a da, a lua, a ieși* etc.), care, de cele mai multe ori, sunt total desemantizate. Astfel, în expresia *a ieși pe interval* verbul *a ieși* nu mai păstrează nimic din sensul de bază, acela de 'a se deplasa dintr-un spațiu închis în afara lui', ci dezvoltă un sens nou, de 'a cinsti pe cineva', 'a plăti', 'a face o tratație', 'a da mită', adică exact ceea ce trebuie să facă deținutul pentru a beneficia de un tratament preferențial (La Familia, *Poliția e miliție*). La *a da jet* sensul poate varia, pentru că, în funcție de context, expresia poate fi decodată ca având sensul de 'a turna', 'a denunța' sau de 'a urina', ambele sensuri fiind bazate pe ideea de evacuare:

Poliția vrea să ne prindă în fapt
Vă dăm jet, vă dăm rap, vă dăm în cap

(BUG Mafia, *La furat*)

Sub influența argoului, o serie de expresii cu verbul *a fi*, urmat de nominale (substantive cu sau fără prepoziție și adjective) au intrat în vocabularul curent al tinerilor: *a fi varză, a fi chitră, a fi / a se da / a se trezi bazat, a fi pe bune*. Expresia *a fi varză*, cu sensul de a fi năucit, distrus („*Începe să-ți placă să fii toată ziua varză / Dă doar folia ta și stai închis în casă*”, La Familia, *Noapți albe*) a provenit din substituirea verbelor *a se face* sau *a ajunge* cu *a fi*, sensul însă

menținându-se. Expresia *a fi chitră*, folosită și în limba populară cu sensul de ‘a fi zgârcit’ are ca sinonim în argou *a fi cârnățar* (cf. ȚÂNȚAȘ), dar cei de la BUG Mafia au preferat cuvântul *chitră* pentru rimă și pentru că expresia este mai cunoscută cu acest sens:

Banii, frate, știi cum se fac
Să te gândești la ei
Să nu fi chitră când îi dai,
Să fii când îi iei.

(BUG Mafia, *La furat*)

A fi pe bune cu cineva implică o relație de apropiere, de prietenie, altfel spus ‘a fi în termeni buni cu cineva’. În lipsa complementului indirect, sensul expresiei este diferit – ‘sigur’, ‘real’, ‘adevărat’ („*Poliția în acțiune e pe bune!*” spun Șișu și Puya în *Pune-i la pământ*).

Adjectivul *bazat* a fost folosit în argou mai ales după Revoluție, cu sensul de ‘persoană care dispune de protecție, care are spatele asigurat’. Viorel Horea ȚÂNȚAȘ adaugă expresiei încă două înțelesuri, și anume de ‘stăpân pe sine, datorită forței fizice’ și de ‘deținut care este căutat de familie cu pachete’. La trupa *La Familia*, în *Tupeu de borfaș*, apar două din cele trei sensuri înregistrate:

Băieți, cred să sunteți obsedați
V-ați culcat oameni mari și v-ați trezit bazați
[...]
Bulangiilor le place să se rupă-n figuri
Să se dea bazați, de fapt e semn că-s fraieri sigur.

Concluzii

Rapul, ca gen muzical, recurge la argou nu neapărat pentru a se diferenția de genurile considerate culte, ci mai ales ca o formă de protest împotriva unei societăți care marginalizează anumite categorii de indivizi. De aceea, temele predilecte ale raperilor sunt axate pe universul carceral, grupurile care fac obiectul acestui tip de muzică aflându-se adesea în conflict cu poliția și cu legea. Termenii argotici folosiți în rapul românesc sunt mai degrabă specifici limbajului popular sau familiar, raperii folosindu-i pe cei mai cunoscuți, tocmai pentru ca mesajul lor să poată fi ușor de decodat. Ei apelează la o serie de sinonime argotice pentru a desemna cei doi poli ai lumii carcerale – deținuții și polițiștii –, față de care manifestă un dispreț profund.

Argoul folosit în cântecele raperilor este expresia evoluției limbii române, a influențelor pe care le înregistrează prin împrumuturile din alte limbi, mai

ales din engleză. De remarcat faptul că multe s-au adaptat sistemului limbii române, au primit sufixe sau terminații specifice, ajungând să denumească realități specifice țării noastre. De asemenea, schimbul permanent între diferitele tipuri de limbaje prin pătrunderea cuvintelor regionale sau familiare în argou și invers reflectă dinamica limbii, capacitatea ei creativă, bogăția și caracterul ei figurat.

BIBLIOGRAFIE

- ASTALOȘ, G. (2001). *Pe multe de șuriu. Cânturi de ocnă*. București: Tritonic.
- BACIU GOT, M. (2006). *Argoul românesc. Expresivitate și abatere de la normă*. București: Corint.
- BARONZI, G. (1862-1864). *Misterele Bucureștilor* (vol. I-III). București: Tipografia Jurnalului Naționalul.
- BĂLĂ, L. (2009). „Argoul în lexicografia românească”. *Analele Universității Dunărea de Jos*, Fascicula XXIV, Anul II, Nr. 1 (2), Actele conferinței internaționale *Lexic comun / Lexic specializat*, Ediția a II-a, 17-18 septembrie 2009. Galați: Europlus, pp. 13-18.
- BUZAȘI, I. (2007). „Prefață”. *Dicționar de pușcărie*, de Viorel Horea Țânțaș. Cluj-Napoca: Napoca Star.
- COTA, V. (1936). *Argot-ul apașilor. Dicționarul limbii șmecherilor*. București: Tiparul Românesc.
- DAUZAT, A. (1928). *Les argots. Caractères – évolution – influence*. Paris: Librairie Delagrave.
- IRIMIA, D. (1995). *Introducere în stilistică*. Iași: Polirrom.
- MILICĂ, I. (2009). *Expresivitatea argoului*, Prefață de D. Irimia. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- ORĂȘANU, N. T. (1860). *Coarnele lui Nichipercea*, fasc. 10, 11.
- ORĂȘANU, N. T. (1861). *Întemnițările mele politice*, București: Tipografia națională.
- STOICHIȚOIU ICHIM, A. (2001). *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică. Influențe. Creativitate*. București: All.
- ȘTEFAN, B. (2015). „Limbajul carceral”. *Probation Junior*, vol. V, Nr. 2, pp. 157-171, URL: <<http://www.yfj.ro>>.
- ZAFIU, R. (2001). *Diversitate stilistică în româna actuală*. București: Editura Universității din București.
- ZAFIU, R. (2010). *101 cuvinte argotice*. București: Humanitas, Col. „Viața cuvintelor”.

Dicționare

*** (2013). *Wazzup? Dicționar de argou și engleză colocvială*. Timișoara: Linghea.

- BALABAN, Șt. (1996). *Dicționar de argou, eufemisme și expresii familiare englez-român*. București: Teora (retipărit 1999).
- DRUȚĂ, I. & S. BURUIANĂ (2017). *Dicționar de argou și expresii familiare (rus-român)*. Chișinău: Arc.
- DUMITRESCU, D. (1998). *Dicționar de argou francez-român*. București: Teora.
- DUMITRESCU, D. (2000). *Dicționar de argou și termeni colocviali ai limbii române*. București: Teora.
- CROITORU BOBĂRNICHE, N. (1996). *Dicționar de argou al limbii române*. Slobozia: Arnina (ediția a 2-a, revăzută și adăugită, 2003).
- DVORACEK, A. (1999). *Diccionario de argot espanol-rumano ilustrado. Dicționar de argou spaniol-român ilustrat*. Iași: Editura Fundației „Chemarea”.
- FROSIN, C. (1996). *Dicționar de argou francez-român*. București: Nemira.
- LĂZĂRESCU, I. (1997). *Dicționar de argou și limbaj colocvial german-român*. București: Niculescu.
- LUCA, N. (1999). *Dicționar de argou și expresii colocviale italian-român*. București: Sempre.
- MATEI, I. (2011). *Dicționar de argou francez-român*. București: Niculescu.
- NIMARĂ, Șt. (1993). *Dicționar de argou englez-român*. București: Paco.
- POP, V. & R. Esteban SOLÁ (1997). *Basic Dicționar de argou spaniol-român*. Timișoara: Waldpress.
- TANDIN, T. (1993). *Limbajul infractorilor*. București: Paco.
- TANDIN, T. (2009). *Dicționar de argou al lumii interlope. Codul infractorilor*. București: Meditații.
- ȚÂNȚAȘ, V. H. (2007). *Dicționar de pușcărie. Limbajul de argou al deținuților din România*. Cluj-Napoca: Napoca Star.
- VOLCEANOV, G. & A.-D. DOCA (1995). *Dicționar de argou al limbii engleze*. București: Nemira.
- VOLCEANOV, A. & G. Volceanov, (1998). *Dicționar de argou și expresii familiare ale limbii române*. București: Livpress.
- VOLCEANOV, G. (2006). *Dicționar de argou al limbii române*. București: Niculescu.
- VOLCEANOV, G. (2011). *Dicționar de argou maghiar-român*. București: Niculescu.
- VOLCEANOV, G., R. NICOLAE & G. P. VOLCEANOV (2015). *Dicționar de argou englez-român*. București: Niculescu.

Corpus cântece

Versuri.ro. URL: <<https://www.versuri.ro/>>.

Versuri de la A la Z. URL: <<http://www.versuri-az.ro/>>.

